

სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალი

(სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საპარტამენტოს ფილიალის თანამშრომარის მოსაზრება)
ლ. ს. ჯანაშიას მოხსენებები

სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ამიერ-კავკასიის ფილიალის გაუქმების შემდეგ, 1935 წელს ამიერ-კავკასიის მომხმარებელი კომისიის დაარსდა მეცნიერებათა აკადემიის ქართული, სომხური და აზერბაიჯანული ფილიალები. ამ დროიდან დაიწყო მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის განვითარება. ქართული ფილიალის სამუშაოები დაიწყო 1935 წელს, როდესაც აკადემიის საქართველოს ფილიალი გადაიქცა და სამეცნიერო დაწესებულებად, რომელშიც თავისი არსებობის მოკლე ხანში ნაყოფიერი სამეცნიერო მუშაობა ჩატარდა.

ახლა მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის შემადგენლობაში იმყოფება აკად. ნ. შარის სახელობის ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის, მათემატიკური, ბოტანიკური, ქიმიური, გეოფიზიკური და აფხაზეთის ენისა და ისტორიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტები, ორი სამეცნიერო-კვლევითი სექტორი — ზოოლოგიური და ენერგეტიკული — და ამასთუმის ასტროფიზიკური ობსერვატორია, ყველა ინსტიტუტი და სამეცნიერო-საკვლევო სექტორი ეზრუნება აკადემიის ლაბორატორიებით, მდიდარი ბიბლიოთეკებით, სადგომებით, სახელსწრისებით, რომლებიც მომარაგებულნი არიან საუკეთესო აპარატურით. ამ მხრივ აღსანიშნავია ამასთუმის ობსერვატორია, რომელიც პულკოვს ობსერვატორიის შემდეგ საუკეთესოდ ითვლება სამხრეთ კავშირში.

სსრ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალს აქვს საკუთარი სტამბა, რომელიც ერთი საუკეთესო თანამშრომლის ხელშია.

მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის ინსტიტუტები დიდი ავტონომიით სარგებლობენ მოკლები რესურსების ინსტიტუტების შორის, ხოლო საქართველოს ბიბლიოთეკის დარგში მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალი უძლიერესაა მსოფლიოში.

ამჟამად მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის სისტემაში 211 მეცნიერ თანამშრომელი მუშაობს, მათ შორის 19 დოქტორია, 69 — მეცნიერებათა კანდიდატის ხარისხით და 22 პროფესორია.

სსრ მეცნიერებათა აკადემიის უკანასკნელი არჩევების დროს საქართველოს ფილიალს მიერ წარდგინდა კანდიდატურა საუკეთესო შეფასება მიიღეს პროფ. ივ. ჯავახიშვილი და პროფ. ნ. მუსხელიშვილი არჩილ იძუნი აკადემიის ფილიალის ხელმძღვანელია. მანძი და გ. ახვლედიანი — აკადემიის წევრ-კორესპონდენტებია. მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალს დაწესებულებებს ყოველწლიური ინტერესი აკადემიის ფილიალის შემადგენელია და ლაბორატორია.

მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალში ამჟამად 30 ასპირანტი მუშაობს. ყოველწლიურად უმჯობესდება ასპირანტთა შორის მუშაობა. ხერხმა მათგანმა მოახერხა აკადემიის ხარისხი ასპირანტების დამთავრებისთანავე, ასეთები არიან ნ. ჯავახიშვილი, ი. დავითაშვილი, კალანდია, ი. თავბერიძე, მ. შინაშვილი და სხვ.

მეცნიერ მუშაობის, ხელახარდა კადრების მთავარ ხარისხზე მეტყველებს ის ფაქტი, რომ კავკასიის 20 წლისათვის აღსანიშნავად მეცნიერ მუშაობის საკავშირო შეჯიბრებაში საქართველოს ფილიალის 6 ახალგაზრდა მეცნიერმა მუშაობა საკავშირო პრემიები მიიღო.

მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის დაწესებულებები პერიოდულად აქვეყნებენ თავის ნაშრომებს, ამჟამად მუშაობა საკითხი მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის ცენტრალური ორგანოს გამოსცემად. პერიოდულ გამოცემათა ვარა სხვადასხვა ინსტიტუტებს აქვთ ავტონომიური გამოცემები. ასეთია: — „ქართული სამეცნიერო ტერმინოლოგია“, „ქართული ენის ლექსიკონი“, „სსრკ მეცნიერების სერია (ქართული-რუსული ლექსიკონი)“, „მასალები ქართველური ენების შესწავლისათვის“ (1933 გამოსული „სენსიტივი პრაქტიკა“ და „სენსიტივი პრაქტიკა“), „ქართული სამართლის ძეგლები“ (1933 გამოსულია „ეპიკრიზი ვანგური“) და სხვ. ვარა ამისა მონაწილეობის სახით იბეჭდება ცალკეულ მეცნიერ მუშაობების შრომები.

საბჭოთა კავშირის საზოგადოებრივად ყარვად დააფასოს ის ღონისძიებანი, რომლებიც ჩატარებულია იყო რუსეთის, უკრაინის, ილია ქვეყანის საიუნიონო თარგმანთან დაკავშირებით. 1938 წელს მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის სისტემაში შემავალმა ინსტიტუტებმა ჩატარეს 203 მეცნიერული მოხსენება. ვარა ამასა,

50-ზე მეტი მოხსენება ჩატარებულია წითელი არმიის წარლებში, მასწავლებელთა, მოსწავლეთა და კომუნისტთათვის.

მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის სისტემაში მუშაობა ინსტიტუტები ნაყოფიერი მუშაობის აწარმოებენ. გეოფიზიკური ინსტიტუტი დიდ მუშაობას უწევს მიწისძვრების მინერალური და საეკონომიკური საკითხების შესწავლაში, სხვადასხვა საკითხების დამუშავებაში, რაც მას სამხრეთ კავშირის მასშტაბით თავისი დარგის საუკეთესო ინსტიტუტების რიგში აყენებს.

მეტად მნიშვნელოვანია ამასთუმის ობსერვატორიის მუშაობა, ამასწინად მკურე პლანეტების შემსწავლელმა საერთაშორისო ცენტრში (ბელჯიკია) გამოაქვეყნა უკანასკნელი წლის ცნობა, სადაც აღნიშნულია ერთი მკურე ახალი პლანეტა, რომელიც აღმოაჩინა ამასთუმის ობსერვატორიის მეცნიერ მუშაობამ ვანგურში პირველმა შემოიღო ფოტოგრაფიული დაფიქრების მეთოდი. მიღებულ გამოცდილებას ამასთუმის ობსერვატორია ამჟამად უზარებებს ყაზახისა და მოსკოვის ობსერვატორიებს. საერთაშორისო ასტრონომიული ეტრანალი ხშირად აქვეყნებს ამასთუმის ობსერვატორიაში წარმოებულ მუშაობის შედეგებს.

აღსანიშნავია მათემატიკური და აკად. ნ. შარის სახელობის ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტები. მათემატიკური ინსტიტუტში მუშაობს ერთი აკადემიკოსი, ოთხი დოქტორი, მეცნიერების ათი კანდიდატი. თილისის მათემატიკური ინსტიტუტი სამხრეთ კავშირის ამ დარგის სამეცნიერო-საკვლევო დაწესებულებათა შორის ერთს საუკეთესო ინსტიტუტთაგანს წარმოადგენს. საყოველთაოდ ცნობილია ამ ინსტიტუტის მუშაობის აკადემიკოს ნ. მუსხელიშვილის მოღვაწეობა, ე. კუპრაძის, ვალდინის, გოციელის, მიქელაძის და სხვ. სახელები. ინსტიტუტს ჰყავს ნიჭიერი და ყარვად მომზადებული ახალგაზრდა, დოქტორ ვეკუას, მალხაზაძის, გოგიტიანის, რუბაძის, დლიძისა და სხვ. სახით. ინსტიტუტის თანამშრომლებმა დასწერეს მთელი რიგი სახელმძღვანელოები უმაღლესი სკოლისთვის. ასეთია 1939 წელს გამოცემული აკადემიკოს ნ. მუსხელიშვილის — „ანალიტიკური გეომეტრია“, პროფ. ე. კუპრაძის — „ინტეგრალური განტოლებანი“ და სხვ.

აკად. ნ. შარის სახელობის ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტში მუშაობს ერთი აკადემიკოსი, მეცნიერებათა აკადემიის ორი წევრი-კორესპონდენტი, ექვსი დოქტორი, შვიდი პროფესორი და მეცნიერებათა ცამეტი კანდიდატი. ინსტიტუტში დაარსებულია ქართული, კავკასური და ზოგადი ენათმეცნიერების, საქართველოს და კავკასიის ისტორიის, არქეოლოგიის, ეთნოგრაფიის, ლექსიკოლოგიის, საეკონომიკური ტერმინოლოგიის, ქართული ფილოლოგიის და მახლობელი აღმოსავლეთის ენების განყოფილება. თავისი შრომებითა და პრაქტიკით ინსტიტუტმა უდიდესი ფერადობა დაიმსახურა სამხრეთ კავშირის ყველა პუნდიატურული მეცნიერების ინსტიტუტთა შორის.

3 წლის განმავლობაში შარის სახელობის ინსტიტუტის მეცნიერებმა მუშაობა 300 მეცნიერული შრომა დაამუშავეს, რომელთა უმრავლესობა უკვე გამოქვეყნებულა. პირველი ორგანიზაციის მხრივ კანდიდატურის შრომები, როგორც არის აკად. ივ. ჯავახიშვილის — „ქართული ენის და კავკასიის ენების პირვადი დონეები და ნათესაობა“, პროფ. არნ. ჩიქობავას — „ქართული ენის საბუთის შედარებითი ლექსიკონი“, პროფ. ა. შინაძის — „ალბანური ანბანი“, პროფ. ე. თოფჩიანის და ა. შინაძის რედაქციით დამუშავებული და გამოცემული ფონოლოგიის და ეტიმოლოგიის ინსტიტუტის ტექსტები, გ. ჩიქობავას და გ. მარდაველიანის — „ხეცურული ობიექტები“ და სხვ.

დიდი მუშაობა ჩატარა ინსტიტუტის დარგში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ქართული ენის სახელმძღვანელოები სომხური, აფხაზური, რუსული, აზერბაიჯანული და ისლამური სკოლებისათვის სიტანადო ლექსიკონების თანადროითი.

ინსტიტუტი დიდ მომსახურებას უწევს სხვადასხვა საბჭოთა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს, დიდი მუშაობა მიმდინარეობს კავკასიის მკვლევარების დარგში.

ნაყოფიერი მუშაობა ჩატარეს აგრეთვე საანგარიშო პერიოდში ფილიალის სხვა ინსტიტუტებში — ბოტანიკურში, ქიმიურში, ზოოლოგიურში და აფხაზეთისში.

მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის ავტორიტეტს დღიოდღე ეზრდება. ამის დამატებითი ნიშნები ის დიდი ნიშნები რაოდენობის საკავშირო საზოგადოებრივ გამოცდილება, თილისში მიღებული ცნობა, რომ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის მეთამბატისა და აკად. ნ. შარის ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტის უფრო მეტად მეცნიერ მუშაობის მიზნით დოქტორებისა და კანდიდატების ხარისხი, ხოლო ჩიქობავას და ბოტანიკური ინსტიტუტების — მეცნიერებათა კანდიდატის ხარისხი.

მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის პრეზიდიუმისა და მისი სისტემის მუდმივი ინსტიტუტების მუშაობის საანგარიშო პერიოდში ჰქონდა მნიშვნელოვანი საკვლევანი.

ამ ყოველწლიური დახმარებით, რომელსაც მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალი უწევდა საქ. კ. ა. (ბ) ცენტრალური კომიტეტი, უფრო დიდი შედეგების მიღება შეიძლებოდა.

სუსტად მიმდინარეობდა სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის შედეგების დამუშავება მრეწველობის სხვადასხვა დარგში. ქიმიურმა ინსტიტუტმა მუშაობა განმავლობაში 42 გამოცდილებით ხასიათის თერა დაამუშავა, მანგანის წარმოებაში უფრო უკიდურე არ არიან გამოცდილებები, თანდათანყოფილებული იყო მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის კავშირის სახაბოთ კონსტრუქტებთან და სხვადასხვა სამეცნიერო ორგანიზაციებთან. მუშაობის ფართოდ ვარსა ხელს უშლიდა მეცნიერ მუშაობის შორის გაერევილებული შედეგებით მუშაობა. მუთავსებით მომუშავეთა რაოდენობა განსაკუთრებით დიდი იყო აკად. ნ. შარის სახელობისა და განსაკუთრებით, მათემატიკის ინსტიტუტში. სუსტად იყო დაწყებული მუშაობა ასპირანტთა შორის. კურსდამთავრებული ასპირანტები ავტონომიურ დარგებში დატყობს დაცვას. ასე, მაგალითად 1939 წლის 1 ანგარიშისთვის კურსი დაამთავრა 14 კაცმა, დისტრუქცია კი მხოლოდ 7 კაცმა დაიცვა.

მეცნიერ მუშაობა შარის სექტორში მიმდინარეობს საქ. კ. ა. (ბ) ცენტრის მოკლე კურსის შესწავლა. არ ჩატარებულა არცერთი თეორიული კონფერენცია და სამეცნიერო დასწერე მეთოდოლოგიური თემებზე.

გამოცდილი იყო აკადემიის კრიტიკა და თვითკრიტიკა. აქა-იქ ადგილი ჰქონდა კინკლაობას. სუსტად ხდებოდა შრომის ენტუზიზმის განვითარება და მათი წახალისება.

საქ. კ. ა. (ბ) ცენტრალური კომიტეტი, მათარბა და საზოგადოება დიდი გულსმეცნიერებათა და მხრუნელობით ადგენებენ თვალყურს ჩვენი მუშაობის და აფსიებერ კიდევ. ასე, აკად. საქ. ფილიალის სარგებლობის პარტიისა და მათგანის უფრო დიდი ყოველწლიური დახმარებით, ჩვენ ვამბობთ იმით, რომ დღამდ სამხრეთ ხალხში თავისი ნდობით უკურე ჩვენი თანამშრომლები: სსრ კავშირის უმაღლესი სამხრეთ დეპუტატები აირჩია აკად. ნ. მუსხელიშვილი, საქართველოს უმაღლესი სამხრეთ დეპუტატი არჩილ იძუნი აკად. ივ. ჯავახიშვილი. აფხაზეთის უმაღლესი სამხრეთ დეპუტატი მარტოვე არჩილია ჩვენი თანამშრომელი. ქოჭა, აფხაზეთის უმაღლესი სამხრეთ დეპუტატები არჩილია ჩვენი თანამშრომელი. ასევე, აფხაზეთის უმაღლესი სამხრეთ დეპუტატი არჩილია ჩვენი თანამშრომელი. ასევე, აფხაზეთის უმაღლესი სამხრეთ დეპუტატი არჩილია ჩვენი თანამშრომელი. ასევე, აფხაზეთის უმაღლესი სამხრეთ დეპუტატი არჩილია ჩვენი თანამშრომელი.